

Koning Achab moet wel wat met zijn Tyrische prinses, nu koningin, te stellen hebben gehad, stel ik me zo voor. “Lieve Izebel, ik gun je graag je eigen godsdienst, en prima dat je missionair bent, maar dan de profeten van onze God, de HEER, doden, dat gaat te ver. Het was al niet erg verstandig dat je 850 profeten van je eigen goden Baäl en Asherah aan het hof aanstelde, dat je ze bekostigde uit staatsfondsen en aan je tafel liet mee-eten....¹ Nee, Izebel, liefje, dit gedrag komt de eenheid van het land niet ten goede. In dit land is plaats voor iedereen ...” “Ja, maar”, zegt Izebel tegen haar man, “die profeet Elia heeft 450 van mijn profeten vermoord...”

Laten we er niet omheen draaien, Izebel en ook Elia, ja hij ook, zouden we in onze dagen terroristen noemen. Toen koning Achab met de buitenlandse prinses Izebel van Tyrus en Sidon was getrouwd had hij haar gegund haar eigen godsdienst te houden. In de hoofdstad Samaria liet hij zelfs een tempel voor haar God, de Fenicische Baäl bouwen.² Noem het, enigszins anachronistisch, vrijheid van godsdienst. Let wel, in de negende eeuw voor de gemeenschappelijke jaartelling, nog wel in het Midden-Oosten. De koning zelf, Achab, toonde geen duidelijke voorkeur voor een van de twee religies, die van de Baäl of die van de God van Israël. Negatief geformuleerd, en Elia laat niet na het zo te *framen*, hij hinkt op twee gedachten³. Positief geformuleerd — vooruit, nog een anachronisme — bijna een scheiding van kerk en staat. Je begrijpt wel dat Achab — buiten de Bijbel, dat dan weer wel — als een van de grote heersers van het noordelijke Israël geldt. Een verstandige vorst.

Nu zie je wel vaker in koninklijke families dat niet alle leden zich zo verstandig gedragen als de vorst zelf. En Izebel had het niet bij een onhandig interview gelaten. Zij toont een gevaarlijke missionaire aandrift voor de Baäl en doet een verwoede poging de profeten van de Heer, de God van Israël, uit te roeien⁴. Achab kan de pot op met zijn diversiteit. Dat was uitgelopen op een strijd tussen de twee goden Baäl en de God van Israël, tussen de profeten en priesters van ene en van de andere, Elia voorop. Natuurlijk — het staat in de Bijbel tenslotte, andere bronnen hebben we niet — had de God van Israël gewonnen en uiteindelijk had Elia 450 Baälpriesters vermoord⁵. En daar reageert — en dan zijn we in ons verhaal van vanmorgen — Izebel dan weer op door de dood van Elia te zweren. En wel vóór morgen. Staatsterrorisme of bijna-staatsterrorisme dat weer nieuwe vormen van geweld genereert, en zo escaleert het allemaal in een orgie van bloed en dood, en dat alles op de noemer van de religie. Er is verdomd weinig veranderd in de 3000 jaar die ons van de profeet Elia scheiden.

De profeet Elia – wat betekent dat, dat hij profeet is? De profeet is een buitenstaander, hij past niet in de normale burgerlijke patronen. Hij is een dwaas, een gek, een nar, een clown. Dat heeft Izebel zoals Guus Kuijer haar tekent in zijn roman *Izebel van Tyrus* goed gezien.

De profeet kent maar één waarheid. Diversiteit is een notie die hem vreemd is. Zijn waarheid is die van de ene en enige God. Hij staat volledig aan de kant van die God. Vanuit die positie kritiseert de status quo en verkondigt de vreemdste visioenen over een toekomst waarvan je je kunt afvragen hoe en of die ooit gerealiseerd zal worden. De profeet ziet leeuwen en lammeren samen weiden. Met de complexe politieke werkelijkheid heeft hij niets te maken. Het gaat om de waarheid tenslotte, hij roeptoetert hel en verdoemenis. Hij reist rond en als de Geest hem invalt, spreekt hij het Wort zur Stunde, het woord dat dan en daar koste wat het kost gezegd moet worden. Met de religie en de eredienst heeft hij ook niets te maken. Die leiden ook maar af van de waarheid. Denk niet dat je God tevreden stelt met offers en mooie liedjes.

De profeet staat altijd tegenover de leiders in kerk en samenleving, tegenover de priester en de vorst. Tegelijk bestaat hij dus ook niet zonder de vorst en de priester. De vorst moet de vrede en de eenheid bewaren en rekening houden met alles en iedereen. De profeet spreekt de Waarheid, met een hoofdletter. Meer dan een woord heeft hij niet. De priester staat voor de cultus, voor de eredienst, en voor de mensen die de eredienst vieren. Hij is voortdurend bezig de mensen met hun God te verzoenen, hij weet van het compromis, van de vergeving der zonden. De priester brengt de gaven van de mensen en van de cultuur de kerk binnen om die te heiligen. En hij heeft daarvoor een heel arsenaal aan middelen ter beschikking: muziek en liederen, woorden en gebaren, rituelen en heilige ruimten. De profeet heeft niet meer dan een momentaan geïnspireerd woord. Zijn wapen is ongezouten kritiek. Hij weet van het oordeel, van de onversneden waarheid. De priester weet van verzoening, en dat zeventig maal zeventig maal. De priester is tevreden als de mensen in zijn gemeente als ze naar huis gaan weer even in God geloven, misschien. De profeet is altijd teleurgesteld omdat niemand zijn compromisloze waarheid aanvaardt.

Elia is de profeet. En dus teleurgesteld. Huilie-huilie treffen we hem aan onder zijn struik, en tot tweemaal toe pruilt hij: *Ik heb me met volle overgave ingezet voor de HEER, de God van de hemelse machten, maar de Israëlieten hebben uw verbond met hen naast zich neergelegd, uw altaren verwoest en uw profeten gedood. Ik ben als enige overgebleven, en nu hebben ze het ook op mijn leven voorzien.*

Een orgiastische escalatie van geweld, religieus terrorisme, een compromisloze waarheid, bittere teleurstelling — is er nog een beetje vrolijke uitweg uit de dilemma's waarvoor deze zondagmorgen, deze adventmorgen zelfs, ons plaatst?

Ik kan en ik wil de spanningen en de paradoxen in het verhaal niet oplossen. Ons geloof staat midden in de maatschappelijke werkelijkheid met haar spanningen en paradoxen, en ook dat geloof zelf kent paradoxen en spanningen zoals die tussen de priester en de profeet. Het christelijke geloof is geen wereld apart. Het is niet aan de werkelijkheid ontheven. En het is ook geen stelsel van regels en voorschriften die zonder meer zonneklaar zijn. Laat ik er nog twee dingen over zeggen.

Ten eerste. Waarom zijn christendom en ook jodendom nu, ondanks de ronduit verschrikkelijke en gewelddadige elementen in ons heilige boek — om maar te zwijgen over

het geweld in onze geschiedenis — nu uiteindelijk of ten diepste of ten principale geen gewelddadige religies? Wel, het antwoord zal jullie verbazen. Dat hebben we te danken aan de kerk. Die heeft namelijk leesregels opgesteld, hulplijnen bij het lezen van het heilige boek, van de Bijbel. Augustinus, de grote kerkvader uit de vierde-vijfde eeuw, gaf de raad om die vreemde teksten altijd te lezen vanuit deze ene hoofdregel: God is liefde. Dan kan God dus geen haat zijn en kunnen zijn volgelingen nooit uit haat handelen. Maarten Luther ging nog een stap verder. We moeten de hele Bijbel lezen, zegt hij, vanuit het principe *Was Christum treibet* — laten we zeggen: wat Christus centraal stelt. Dat is niet per se allemaal lief en aardig, maar het is zeker geen terrorisme, geen escalatie van geweld. Het is je vijand de andere wang toekeren, liever zelf ten onder gaan dan je vijand, niet terugschrikken voor een compromisloze waarheid maar die niet te vuur en te zwaard verdedigen.

En dat brengt ons bij het tweede en laatste wat ik nog wil zeggen. Elia loopt vast met de Waarheid die hij te vuur en te zwaard verdedigt. Hij zeurt en klaagt en pruilt. Maar dan, als hij eindelijk alles eens even los laat en ver van alles en iedereen in de woestijn ligt te slapen, komt het uur van de engel: er is versgebakken brood en een kruik water. En dan, verkwikt en gelaafd, wordt het Elia nog eens uitgelegd: een orkaan, een aardbeving, vuur: de donderpreek die voor God uitgaat. Maar dan een zacht suizen. De Eeuwige trekt voorbij. Elia ontmoet zijn God. De God die hem voedt en laaft, en dan weer aan het werk stuurt. Om weer te preken? Nee, om koningen te zalven. Om regeerders aan te stellen du, bestuurders. Het loopt weer even niet langs de weg van de waarheid die rond wordt getoeterd, maar langs de bestuurlijke weg, de menselijke weg. Ons heilige boek zegt: De profeten zijn er tot op Johannes (de Doper)⁶. Dan komt de Messias, het woord dat mens geworden is. In onze vieringen is er de prediking. Profetisch, kritisch, tegen de machten en de machinaties van de macht. Zo je wilt, verkondiging van de Waarheid. Maar dan volgt het uur van de Messias. In het uur van de engel is er brood en water. In het uur van de Messias is er brood en wijn: het messiaanse leven. Daar krijgen wij deel aan het messiaanse leven. Op kerst wordt het woord mens. Hier in onze vieringen wordt het woord brood en wijn. Sterker nog, brekende en delende wòrden wij (wíj!), zoals Paulus zo mooi zegt, het lichaam van de Messias op deze aarde. Dat is een opgave: dat wij ons er met alle macht voor zullen inzetten dat wie gebroken zijn menswaardig zullen leven. Èn het is een gave — *Het is al gekomen*, zie je het niet? Het messiaanse leven is hier.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl

¹ 1 Koningen 18,19.

² 1 Koningen 16,32v.

³ 1 Koningen 18,21, vgl. 2 Koningen 10,18.

⁴ 1 Koningen 18,4.

⁵ 1 Koningen 18.

⁶ Lucas 16,16.